

LGBTI+ grassroots activisme in Sofia: hoe polarisatie het eigen kamp raakt

---

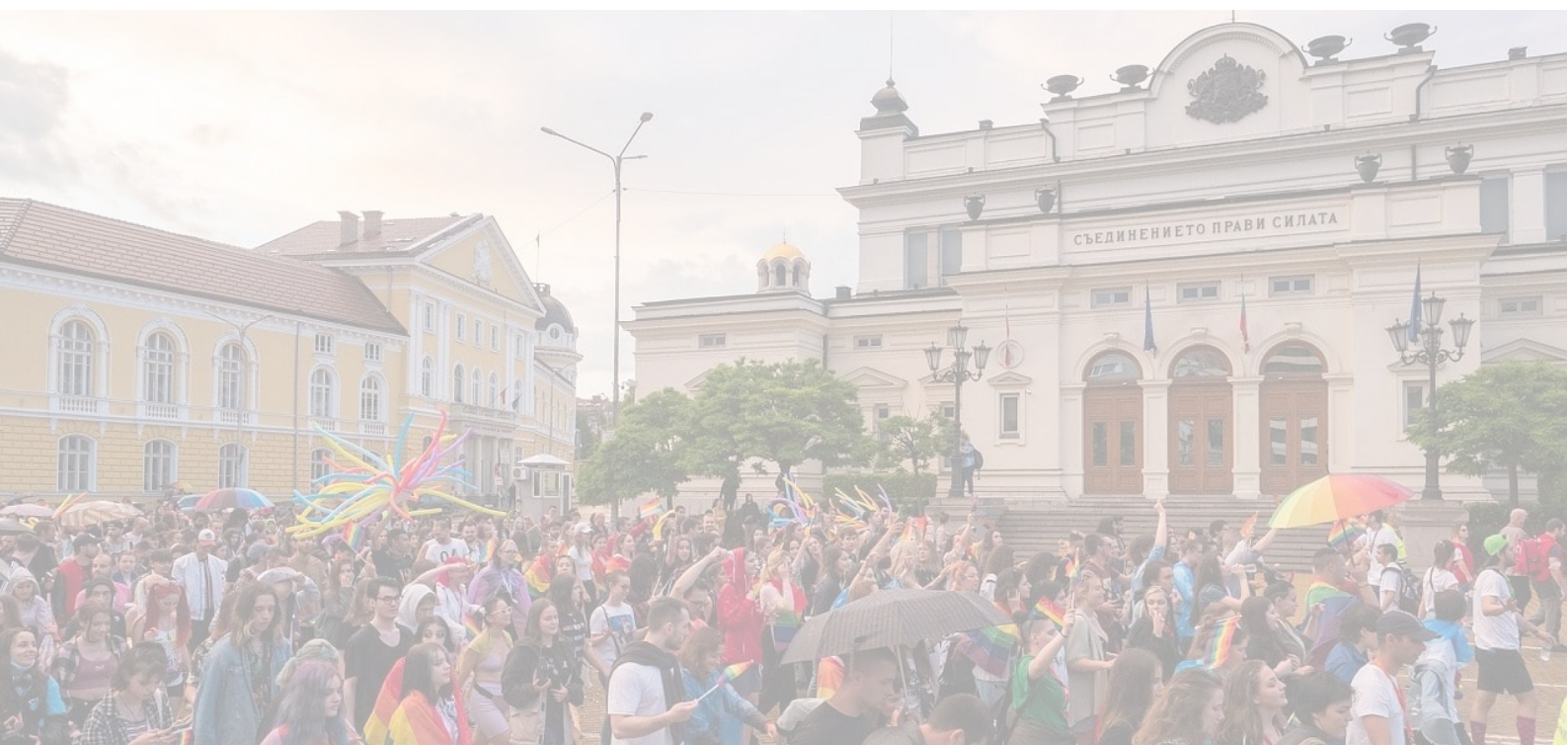
Finn Bocklandt

Bachelorpaper Sociaal Werk

HoGent 2024-2025

Docent: Siebren Nachtergaele

Figuur 1: Sofia Pride (Sofia Pride, 2021)

Aanleiding: de paradox in activisme

Voor drie maanden liep ik stage in Sofia, bij een LGBTI+ organisatie die een veilige plek wilt bieden aan queer personen, in het oog van een politieke chaos die haar speren op de LGBTQ+ community richt. De organisatie is ooit grassroots ontstaan, en na een aantal jaren overgestapt op een officiële NGO-werking. De werking wordt draaiende gehouden op basis van projectfondsen, die als doel hebben om de LGBTI+ community te verbinden en versterken.

De verschillen tussen Oost- en West-Europa waren groter dan ik had verwacht, maar niet lang na mijn aankomst in Bulgarije, kwam een vraag opspelen die ik me ook in België had gesteld:

Werken activisten zichzelf tegen?

Nieuwsartikels waarin te lezen viel hoe activisten het luchthavenverkeer hadden verstoord, soep over schilderijen hadden geworpen of snelwegen versperden, deden me hier al langer over nadenken.

Hoewel ik hun acties en de boodschap erachter begrijp, vroeg ik me – na het lezen en horen van reacties uit mijn omgeving – af hoe effectief deze acties waren. Voor mij leek het eerder alsof ze zich verder van de samenleving wegduwden en hun eerbiedig doel zo op het spel zetten.

Aan de familietafel had ik een discussie over hoe activisme vorm mag krijgen. Kunst betrekken ging blijkbaar een brug te ver. Ook het verstoren van verkeer leek de foute mensen te viseren. Mensen die noodzakelijke verplaatsingen moesten maken, keerden zich tegen de actie en daarmee waarschijnlijk ook gemakkelijker tegen de boodschap.

In Sofia viel het me daarnaast op hoe weinig ruimte ik in gesprek met activisten ervoer voor nuance of meningsverschillen, en hoe versnipperd de activistische community is. Elke organisatie heeft wel haar “schandalen” en elke persoon leek als problematisch bestempeld te worden.

Ik hoor vaak “we mogen met niets meer lachen en niets meer zeggen”, verwijzend naar de woke-cultuur en de groeiende emancipatie van minderheden. Lang stoorde ik me hier enorm aan. Omdat privileges blootgelegd werden en mensen daardoor terechtgewezen werden op hun ongenueanceerde en beledigende moppen, werd hun overmatige vrijheid ingeperkt, met die opmerking als gevolg. Nu moet ik eerlijk toegeven dat het probleem volgens mij niet schuilt in dat privilege dat blootgelegd wordt, maar in de manier waarop de normverandering wordt opgelegd: met weinig openheid tot conversatie.

Het is jammer, maar al eerder ondervond ik dat het de onderdrukte groep is die meer geduld zal moeten tonen om haar noden en wensen te kunnen verwezenlijken. Het zijn namelijk zij die een verandering vragen, dus zullen zij met hand en tand moeten uitleggen aan nonkel Albert waarom het n-woord écht niet oké is, of waarom in de zomer duizenden mensen met regenboogvlaggen op straat komen. Ze moeten de gemiddelde, geprivilegieerde burger een probleem doen inzien dat zij/hij niet heeft. Dat is een uitputtingsslag, maar op lange termijn volgens mij fundamenteel om een nieuwe norm ook effectief normaal te maken.

Desondanks is samenleven een tweerichtingsstraat. Activisme werkt prima als onderdeel van een gezonde samenleving waarin de bevolking ruimte heeft algemene verandering aan te nemen. Helaas zie ik dat die ruimte er niet meer is. Ik kon mijn waarnemingen onmogelijk losschudden van de polarisatie die onder andere dankzij sociale media en de geboorte van algoritmes op veel plaatsen in de wereld sterk voet aan grond heeft gezet. Door (de perceptie van) onzekere tijden, daalt het begrip en lijkt activisme moeilijker getolereerd te worden.

Daarmee komen ook de doelen van sociaal werk in gevaar.

Als sociaal werker kan ik niet anders dan het nut van grassroots activisme inzien en het als fundamenteel ingrediënt van democratie te beschouwen. Politiserend sociaal werk en sociaal activisme gaan hand in hand. Stemmen en boodschappen die niet gehoord of aanvaard worden door de samenleving en het beleid, maar een noodzakelijke invloed uitoefenen op de levens(kwaliteit) van mensen, vragen voor actie en urgentie.

Sociaal activisme is actief burgerschap. Maar activisme breekt ook vaak met de structuur en samenleving. Als sociaal werker is de samenleving mijn speelveld. In de politisering van noden moet ik rekening houden met elke partij en tendens om mijn doelen te bereiken.

Dat er een belangenconflict zou zijn tussen sociaal activisme en de samenleving lijkt op eerste zicht bijna paradoxaal. Toch zie ik blinde vlekken die ik met de doelen van sociaal werk niet kan negeren en bleef ik met volgende vraag zitten:

Hoe effectief is sociaal activisme binnen sociaal werk?

Toen ik mijn onderzoeksvraag voorlegde aan een collega van mij, was zijn onmiddellijke reactie: “Ik zou die vraag laten vallen.” In essentie was dit een bevestiging dat mijn onderzoek gevoerd moest worden. In de gepolariseerde context bleek dat de vijand zich ook in het eigen kamp bevond. Extreemlinks binnen links, zorgt dat het uiteinde met extreemrechts aan elkaar wordt geknoopt. Maar waar ligt de lijn met de paradox van tolerantie? Kan sociaal werk mensen emanciperen tot verbindend activisme in een gepolariseerde context? Is er een mogelijkheid om tegen de stroom in te vechten, of is activisme dweilen met de kraan open tot de dijken breken?

Inzicht verwerven

Om een beter zicht te krijgen op de basisconcepten en tendensen die relevant zijn in dit artikel (e.g. grassroots activisme, polarisatie), heb ik me verdiept in een **literatuurstudie**.

Daarnaast moest ik de politieke context en sociale normen van Bulgarije vatten. Ik heb me gefocust op een **straatbeeldanalyse**. Ik heb inzicht gezocht via het observeren van graffiti, wat ik rondom me hoorde en zag. De meeste informatie is verworven in Sofia.

Verder moest ik de mensen spreken om wie het artikel gaat. Met twee LGBTI+ grassroots activisten uit Sofia ben ik uitgebreid in gesprek gegaan, gebaseerd op een **halfopen interview**, om hun belevingen en zicht op de situatie mee te krijgen. Ze gaven me expliciete toestemming om hun echte voornamen te gebruiken, met kennis van wat er met de gegeven informatie zou gebeuren. De interviews vonden plaats in het Engels, maar de gebruikte informatie werd vertaald naar het Nederlands met oog voor de juiste interpretatie.

- Kalin (hij/zijn) voelde vroeg aan dat zijn bestaan als queer persoon al activistisch is. Hij wijdde zich na een aantal jaar ‘informeel activisme’ toe op LGBTI+ rechten en kwam bij Bilitis terecht.
- Natalie (alle voornaamwoorden) heeft hun eigen organisatie ‘Menta Space’ opgericht omdat die de dynamieken die in de bestaande collectieven ervoer teleurstellend en gevaarlijk vond. Menta Space begon met een focus op queer rechten, maar heeft zeer uitgebreide doelen.

Ook *Menta Space* is dus ontstaan doordat een burger de nood voelde en hier op ageerde. Natalie lijkt erop te staan om Menta Space zeer onofficieel te houden. Bilitis daarentegen is doorheen de jaren uitgegroeid tot een gevestigde NGO.

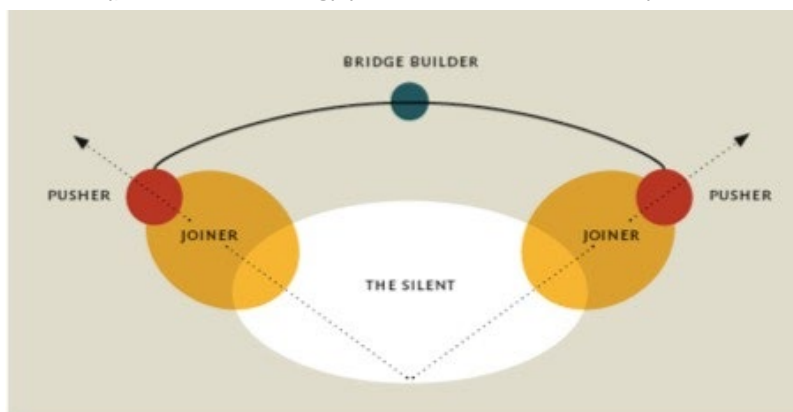
Ik schrijf de situatie neer zoals ik ze ervaren en meegekregen heb van de mensen die ik heb gesproken en gehoord tijdens mijn vier maanden in Bulgarije. Dit betekent niet dat dit de volledige realiteit is. Ik heb geprobeerd om de ervaring van de mensen rondom mij zo goed mogelijk over te brengen. De algemene tendensen die waar te nemen waren in de gesprekken en in mijn onderzoek, weerspiegelen op zijn minst in grote lijnen de realiteit van Bulgarije: verrechtsing en polarisatie.

Gepolariseerde samenleving

“Politieke polarisatie is de verscherping van tegenstellingen tussen verschillende groepen in de samenleving (Movisie, z.d.).”

Daar waar mensen normaal gezien over het ene onderwerp akkoord gaan en een andere keer van mening verschillen, gaan bij polarisatie de meningen steeds meer samenvallen en de groepen sterker tegenover elkaar komen te staan.

Bart Brandsma bouwde hierrond het denkkader polarisatie uit: een praktische theorie waarin hij verschillende vereisten, dynamieken en posities binnen polarisatie onderscheidt. De polen worden steeds sterker en het stille midden wordt steeds meer gedwongen een standpunt in te nemen (polarisatiedwang) (Inside Polarisation, z.d.).

Figuur 2: schema polarisatie (Serrien, 2017)

In Nederland (PVV), Frankrijk (RN), Italië (Fratelli d'Italia), Hongarije (Fidesz), Duitsland (AfD), Oostenrijk (FPÖ), Roemenië (Calin Georgescu)... heeft extreemrechts ofwel een sterke groei in stemmen gekend, of de macht overgenomen.

In Vlaanderen steeg het Vlaams Belang van 6% in 2014, naar 23% 2024 (ibz, 2025).

De verkozen partijen in Bulgarije waren in 2014 links, centrum en liberaal. In 2024 behaalt de ultranationalistische en extreemrechtse partij 'revival' 14% (European Parliament, 2024).

“Als de polarisatie maximaal is, wordt er een zondebok gezocht (Inside Polarisation, z.d.).”

Deze keer lijkt onder andere de LGBTI+ community hier het slachtoffer van te zijn. Doorheen heel Europa begonnen in de afgelopen jaren anti-LGBTI+ wetten op te duiken:

- 2019: Polen begint met het introduceren van anti-LGBTQ-zones. Uiteindelijk ontstaan er bijna 100, maar in 2024 verdwijnt de laatste opnieuw. (Zigmund, 2023)
- 2021: Hongarije neemt een kindbeschermingswet aan, die de vertoning en promotie van diversiteit in genderidentiteit en seksuele oriëntatie aan minderjarigen verbiedt in publieke communicatie. (Amnesty International, 2021)

- 2023: In Italië zorgde de extreemrechtse Eerste Minister Giorgia Meloni ervoor dat enkel biologische ouders op de geboorteakte van kinderen mogen staan en dat namen van geboorteaktes worden verwijderd. Als de biologische ouder zou komen te sterven, betekent dit dat het kind van een homokoppel officieel ouderloos is. De andere ouder heeft geen recht op de zorg voor het kind. In 2024 wordt dit onwettig verklaard. (PinkNews, 2024)
- 2024: Bulgarije neemt een anti-LGBTQ+ wet aan, die het verbiedt om propaganda te voeren rond “afwijkende genderidentiteiten” of homoseksualiteit in leerinstellingen (scholen). (ILGA, 2024)
- 2024: Italië bant draagmoederschap in het buitenland, waardoor homokoppels geen kinderen kunnen krijgen. (Faiola & Pitrelli, 2024)
- 2025: Oostenrijk trekt de erkenning van gender in officiële documenten in. Enkel het biologisch geslacht geldt. Een transvrouw zal als man aangegeven staan en omgekeerd. (Graupner, 2025)

Ook het Vlaams Belang stelde in 2024 dat kinderen een mama en een papa verdienen (dit artikel is intussen niet meer vindbaar) en ging in het verkiezingsprogramma voor een tussentitel genaamd *Woke: Doe normaal*. (Verkiezingsprogramma Vlaams Belang, 2024).

Tegen die verrechtsing in, kopte een artikel van Humo onlangs als volgt: “*Anuna De Wever: ‘Jarenlang heb ik een verhaal verteld waar ik vandaag niet meer achter sta’* Verder in het artikel staat haar uitleg te lezen: *‘We hebben een revolutie nodig. Ja. We leven wel in een democratie, maar eigenlijk hebben we geen macht meer’* (Ooghe, 2024).”

Hoe brengen we als politiserend sociaal werkers dat gevoel van zeggenschap terug *in* de samenleving?

Polarisatie en verrechtsing zijn duidelijk geen geïsoleerde fenomenen. Desondanks de verschillen tussen Oost- en West-Europa, leek Bulgarije een vergrootglas en in het slechtste geval een glazen bol. Juist daarom is het ook een interessante omgeving om verder onder de loop te nemen.

Figuur 3: “Fuck nazis” graffiti

Case: Sofia, Bulgarije

Al sinds 1988 (het einde van het Sovjettijdperk) trekken mensen weg uit Bulgarije en daalt het bevolkingsaantal. Het land ging door een economische crisis toen de Sovjet-Unie instortte en behoort nog altijd bij de armste landen van de Europese Unie.

Het inwonersaantal ging van bijna 9 miljoen naar 6.4 miljoen (Wereldbank, 2023). Er is een hoge concentratie in de steden aangezien voorzieningen in de rest van het land laag zijn. Sofia is als hoofdstad veruit de grootste stad en huist een vijfde van de Bulgaren (National statistic institute, 2023).

Figuur 4: Graffiti “Lev > Euro”

De agora van het oude Griekenland is in Sofia te vinden op de muren. Het ideologieëndeбат wordt in de straten omgezet in graffiti.

De strijd tussen Europa en Rusland lijkt voor de Bulgaren als oud-Sovjetgebied één van de grotere conflicten. “Lev > Euro” (Lev is de Bulgaarse munteenheid) valt regelmatig op de muren te zien.

Het Ijzeren Gordijn, verleden tijd?

In de eerste week na mijn aankomst viel mij ter oren dat Bulgarije als bijnaam de ‘Capital of the Swastikas’ draagt. Moeilijk te begrijpen was dit niet. Hakenkruizen zijn in vele straten op de muren gespoten en op marktjes kan men nazi-“relikwieën” kopen. Bizar, gezien de geschiedenis, want Bulgarije heeft een lang verleden met Joden, die beschouwd werden als verweven met de cultuur. In de Tweede Wereldoorlog zorgde de bevolking en kerk ervoor dat aanzienlijk weinig Joden werden gedeporteerd (Wikipedia-bijdragers, 2024).

Figuur 5: marktkraampje met nazi "relikwieën"

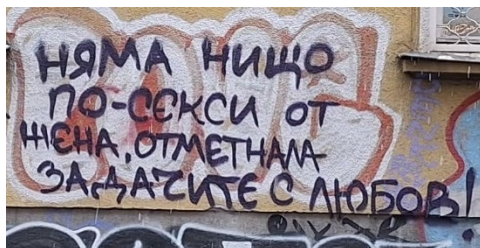
Doch lijkt de Sovjet-Unie en koude oorlog een grote indruk nagelaten te hebben. Aan de oostkant merkte ik een gevoel van minderwaardigheid ten opzichte van het Westen. Dat gevoel is niet onbegrijpelijk. Een bezoeker van Bilitis maakte de volgende, sprekende vergelijking: *“Als ik als Bulgaar een job zoek in België, werk ik in een supermarkt. Als iemand uit het Westen naar hier komt, krijgt die één van de hoogste posities in eender welk bedrijf (persoonlijke communicatie, 28 november 2025).”* Het verschil in appreciatie puur op basis van afkomst, bestaat ook intra-Europees en velen lijken zich geen deel van Europa te voelen: *“Zo lijkt je wel een échte Europeaan”*, hoorde ik twee mannen spotten.

Bulgarije ligt nog altijd op het strijdveld tussen de twee machten, en dat vertaalt zich ook in de waarden en ideologieën.

Polariserende media en beeldvorming

Volgens getuigenissen lijkt het algemeen aanvaard dat Russische maffia verweven zit in zowel de politiek als de media.

Hoewel voor 2018 veel Bulgaren zich simpelweg niet leken te interesseren in de LGBTI+ community, werd sindsdien een hevige misinformatiecampagne gelanceerd.

Figuur 6: Graffiti "Er is niets meer sexy dan een vrouw die met liefde taken afvingt!"

Wat gebeurde er?

Bulgarije weigerde de conventie van Istanbul te ratificeren omdat het ingang zou geven aan de genderideologie, wat de traditionele waarden op het spel zou zetten.

De link was voor mij onvindbaar, maar een collega legde me uit hoe de pionnen gespeeld waren: In het Bulgaars is er geen woord voor gender. De conventie - die geweld tegen vrouwen (en dus gendergerelateerd geweld) en huishoudelijk geweld behandelt - was daardoor in

tegenstrijd met de Bulgaarse grondwet, besloot het Grondwettelijk Hof. De Bulgaarse grondwet stelt namelijk dat ‘пол’ (gender/geslacht in het Bulgaars) puur biologisch is. Aangezien de conventie zowel een biologisch als een sociologisch aspect koppelde aan gender, zou het de uitbreiding van transrechten toelaten (persoonlijke communicatie, 7 oktober 2024). Sindsdien werd de misinformatiecampagne en het idee van LGBTI+ propaganda geboren.

De impact van media op beeldvorming kan niet onderschat worden. Natalie stelde dat ze voordien zonder veel moeite hand in hand kon lopen met haar vriendin, maar sindsdien zijn haatmisdrijven deel van bijna alle queer personen hun verhaal (persoonlijke communicatie, 7 januari 2025).

Een ander probleem met moderne media, zijn de algoritmes op sociale media. Deze versterken namelijk de confirmation bias. De confirmation bias houdt in dat mensen gaan zoeken naar (de interpretatie van) informatie die hun mening bevestigt. Er wordt meer gefocust op de semantiek, dan de eigenlijke boodschap van “de ander”.

Algoritmes passen de informatie die we te zien krijgen aan op wat we interessant vinden of wat we *willen* lezen en horen. Er is een overvloed aan informatie, waardoor we moeten filteren en dit zullen doen aan de hand van onze preconcepties en overtuigingen (Manshadi, 2022). De algoritmes vereenvoudigen dus de confirmation bias.

De eerder gestelde overvloed aan informatie geeft evengoed weg voor complottheorieën en een stijgend aantal verschillende waarheden. Van kinderen die ontvoerd en ter adoptie opgegeven zouden worden aan zwarte homokoppels in Noorwegen (persoonlijke communicatie, 15 oktober 2024), tot het idee dat transpersonen pedofielen zijn (herhaald door Natalie - persoonlijke communicatie, 7 januari 2025 - maar geen ongekend verhaal in België): de media en politici werkten lustig mee en creëerde een samenleving met verschillende realiteiten.

Het stille midden

“In de afgelopen jaren hebben mensen hun keuze gemaakt.”

- Kalin, 2025

Figuur 7: Graffiti doorstreepte swastika

Om polarisatie tegen te gaan, moet volgens Brandsma's theorie niet gefocust worden op de uitersten, maar op het stille midden: de mensen die nog geen standpunt ingenomen hebben. In polarisatie wordt dit midden steeds kleiner, omdat mensen gepusht worden een kant te kiezen (Inside Polarisation, z.d.). Ook Kalin getuigde hiervan: *“In de afgelopen jaren hebben mensen hun keuze gemaakt. De haat tegen ons groeit en de instituties die ons tegenwerken vermeerderen (Kalin, persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).”*

Natalie had een andere ervaring. Die vertelde dat, hoewel steeds meer mensen en jongeren extremistisch en agressief gedrag vertonen, velen nog open zijn tot verandering. Die vertelde hoe die, wanneer die fysiek aangevallen werd toch het gesprek aan is kunnen gaan. Met enorm veel geduld en empathie zorgde dit ervoor dat de jongen uit alle nazigroepen op zijn sociale media was gestapt. Die draagt minder hoop naar oudere mensen vastgeroest zijn in hun ideeën, maar veel jongeren waren volgens hen redelijk onbewust deel van zo'n groeperingen (Natalie, persoonlijke communicatie, 7 januari 2025).

Homo- en transfobie als trend

Figuur 8: graffiti "anti-LGBT" met swastika

Natalie en Kalin haalden beiden aan dat homo- en transfobie door de misinformatiecampagnes een trend zijn geworden (persoonlijke communicatie, 7 januari 2025; 9 januari 2025).

Toen ik Kalin vroeg naar de oorzaak van de groeiende haat tegen de LGBTI+ community, verklaarde hij het als volgt: *“Het is gewoon het zondebokmechanisme. Ik denk niet dat er meer aan is dan dat. Het is gemakkelijk om een recent empowerde minderheid te beschuldigen in plaats van zelf verantwoordelijkheid te nemen voor problemen. [...] Die zoektocht naar een zondebok komt enkel van rechtse politiek (persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).”*

LGBTI-kwesties vormen daarnaast volgens hem *“sinds de afgelopen jaren het centrum van politieke en electorale debatten (persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).”* Een collega vertelde me bijvoorbeeld dat de socialistische Kornelia Ninova al meermaals een informatiebrochure van *Bilitis* over veilige seks voor lesbische en biseksuele vrouwen in het parlement toonde, als bewijs van LGBTI+ propaganda (persoonlijke communicatie, 17 oktober 2024).

Ook de anti-LGBTQ-wet van afgelopen zomer hiervan, die trouwens als Russische invloed wordt beschouwd.

Een ander voorval is de aanval op de Rainbow Hub in 2021, waarbij onder andere toenmalig presidentskandidaat Boyan Rasate (Revival, ultranationalistisch) het gebouw binnenviel en vernielde. De aanval wordt nog meermaals aangehaald en had een grote impact op het onveiligheidsgevoel. De nieuwe locatie van de Hub is op de vierde verdieping van een appartementsblok. Er zijn geen enkele aanwijzingen van de locatie tot aan de eerste deur. De nieuwe Hub heeft namelijk twee deuren, met daarnaast camera's en een beveiligingssysteem.

Dat LGBTI+ organisaties niet zichtbaar kunnen bestaan, bemoeilijkt het bereiken van de doelgroep en de doelen enorm.

LGBTI+ grassroots activisme in Bulgarije

“Ik geloof niet meer in het beweegbare midden en sensibiliserende acties. Misschien is de focus op onszelf en onze community de enige kans die we nog hebben. We zijn volledig geradicaliseerd. De andere kant is niet meer bereikbaar.”

- Kalin, 2025

Grassroots activisme is een vorm van activisme dat uit de grond opgebouwd wordt. Op lokaal niveau worden mensen met hetzelfde doel gemobiliseerd om op grotere schaal verandering teweeg te brengen. Het zijn initiatieven die bedacht en uitgewerkt worden door burgers die een nood zien die niet vervuld wordt, en hier op eigen houtje verandering in brengen. Veel sociaal werk organisaties ontstaan op deze wijze. Dat is ook zo met *Bilitis*, *Menta space* en de nieuwe gemeenschapscentra die in 2024 ontstonden in de steden Plovdiv, Varna en Veliko Tarnovo. Allen voelden de nood aan meer plaatsen om veilig samen te kunnen komen en te verbinden. Dat queer personen plaatsen hebben om samen te komen en gewoon te bestaan, werd door een iets ouder communitylid als *“extreem voor Bulgarije”* omschreven (persoonlijke communicatie, 17 december 2024).

Heaney (2017) stelde vast dat in tijden van polarisatie activisten het vaak eens zijn over dezelfde kernonderwerpen. De mensen die zich in Sofia inzetten, doen dat vaak voor veel verschillende doelen tegelijk: klimaatactivisme, queeractivisme, dierenrechtenactivisme, vrouwenrechtenactivisme...

Natalie beschreef haar droom als volgt: *“Queer-, vrouwen-, migrantenemancipatie. Geen landsgrenzen meer. Ik droom van een wereld met zachte mensen die elkaars persoonlijke grenzen kennen en respecteren, die de wereld proberen te verbeteren. Geen dakloosheid. **Geen rechtsgezinden.**”*

Ook Kalin viseerde het systeem als bron van de problematiek: *“Als we verder uitzoomen is het gewoon het kapitalistisch systeem dat zichzelf in stand wilt houden en mensen ervan weerhoudt het volledige plaatje te zien. Ze gaan het systeem niet meer veroordelen, maar een minderheid. Ze zien niet meer dat het het systeem is dat gewoonweg niet voorziet in de basismiddelen.”*

Beiden visualiseren een volledige ommezwaai in de samenleving. Geen grenzen, geen kapitalisme: de idealen zijn extreem. Akkoord of niet, juist of fout; dit zijn radicale ideeën. Het breekt met het volledige systeem dat nu staat.

Om activisme effectief te laten zijn, deelde Chomsky in het boek *On Palestine* (2015) dat de focus gehouden moet worden op het uiteindelijke resultaat voor de doelgroep en dat het daarin ook helder moet zijn voor de samenleving. Als de intentie voor de samenleving niet duidelijk is, kantelt het onderwerp en verliest men zichtbaarheid. Dit is niet behulpzaam voor de doelgroep, maar voor de onderdrukker.

Creativiteit met methodieken

De gedwongen onzichtbaarheid maakt dat vele acties ondergronds moeten gebeuren, wat vraagt voor creativiteit.

Evenementen en acties worden zo geframed en gepromoot, dat het enkel de doelgroep bereikt. Op dit vlak helpen algoritmes, maar veiligheid blijft een groot vraagstuk en een grote onzekerheid.

Natalie probeert nieuwe mensen te bereiken via sociale media, mond-tot-mond reclame en affiches op de juiste plaatsen. Hoewel de affiches niet blijven hangen, zorgen ze er wel voor dat meer mensen geïnformeerd geraken (persoonlijke communicatie, 7 januari 2025).

Een andere manier om zichtbaarheid te vergroten en niet in te geven, werd door Kalin aangehaald als microactivisme: Kleine, subtiële acties zoals stickers (persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).

Er is zijn ook burgers die zich ertoe hebben gewijd om fascistische en nazistische graffiti te verbergen met nieuwe, neutrale tekeningen.

Verder zijn de doelen voornamelijk gefocust op het verbinden van de community. Of het om community-georganiseerde evenementen gaat of het delen van veiligheids- en verdedigingstips, de nood aan elkaar is groot. Natalie creëerde chats in Signal - een veilige software - waardoor de community met elkaar in contact kan staan moest iemand in gevaar zijn of gewoonweg tips nodig hebben.

Bilitis startte daarnaast het project “Human Libraries”. Hierin kunnen mensen komen praten met personen uit de community, om hun verhaal te leren begrijpen en gevoelsmatig te verbinden met de problemen die ervaren worden.

Figuur 9: Sticker van bij in kleuren van panseksuele vlag

Sociaal activisme werkt volgens Kalin het meest als er gewerkt wordt met emoties. Niet met feiten. Het zijn emoties die een connectie duurzaam maken (persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).

Toch is dit sensibiliseren de afgelopen jaren meer op de achtergrond geschoven en lijken de ideeën van hoe verder gegaan moet worden, voor moeilijkheden te zorgen.

Spanningen

Zoals eerder aangehaald, leek er veel wrevel te zijn binnenin de activistische community van Sofia. In een vorming rond (klimaat)activisme, begon de coach een oefening als volgt: *“Ik weet dat we goed zijn in kritiek geven op elkaars manier van activisme, maar laten we twee positieve eigenschappen zoeken (persoonlijke communicatie, 27 november 2024).”*

Zowel Kalin als Natalie stapten uit een activistisch collectief omdat ze ontevreden waren over de interne werking en dynamieken.

“Als je queer bent, heb je niet genoeg plaatsen om naartoe te gaan. Als ze die macht hebben over een plaats, voelen ze zich als Goden en krakt er iets.”

- Natalie, 2025

De onveiligheid zorgt voor verdeeldheid. Hoewel allen een gesensibiliseerde wereld voor ogen hebben, is dit doel niet meer vanzelfsprekend. Kalin stelde dat hij sensibiliserende acties heeft opgegeven: *“Voor wie doen we het zelfs? Het stille midden is zo klein (persoonlijke communicatie, 9 januari 2025).”*

Anderzijds is voor Natalie het blijven tonen dat ze aanwezig zijn en niet zomaar ingeven, fundamenteel in hun activisme. Die wilt meer acties en meer zichtbaarheid, ondanks de gevaren. Die stoort zich eraan dat activisten niet samenwerken en niet meer samenkomen (persoonlijke communicatie, 7 januari 2025).

Ook de activisten zijn verdeeld. Hoe beïnvloedt dit de mogelijkheden om mensen te engageren, groepen te verbinden en hun doelen te bereiken?

Desondanks kon ik vaststellen dat de verbintenis die grassroots activisme wél geeft, een goede impact had op de activisten. Ook Natalie vertelde hoe noodzakelijk het is om een netwerk te hebben en hoe activisme hiertoe leidde (persoonlijke communicatie, 7 januari 2025). In het artikel *LGBTQ+ Grassroots Activism: An Opportunity for Resilience* werd zelfs gesteld dat het een positieve impact had op het genezen van trauma en het omgaan met minderheidsstress. Daarnaast verlaagde het ook de kans op mentale problemen (Scheidler et al. 2022).

Kan deze verbinding doorgetrokken worden naar de rest van de samenleving en kunnen minderheidsstemmen nog gehoord worden in tijden van extreme polarisatie?

Mensenrechten op het spel

De LGBTI+ community is ontstaan uit een gezamenlijke nood aan destigmatisering, gelijke rechten en sensibilisering.

Het moet niet uitgelegd worden dat LGBTI+ personen net zo hard mens zijn als ieder ander, en daarmee evengoed de mensenrechten waardig zijn. Toch zien we dat in gepolariseerde tijden en verrechtsing, de LGBTI+ personen als zondebok naar boven komen in Bulgarije. Hierdoor daalt hun levenskwaliteit.

Het zondebokmechanisme zorgt dat de rechten verdwijnen en de community bang is om

gewoon te bestaan. Hoewel activisten strijden om dit tegen te gaan, lijkt de verbinding zoek. Zowel met elkaar als met de bevolking. Als het eigen 'kamp' al niet meer samen lijkt te kunnen werken, dalen de mogelijkheden en kansen nog verder om effectief op te blijven komen voor de rechten.

Harteveld stelde het als volgt: *"Als polarisatie doorslaat, is dat natuurlijk niet goed. De democratie komt in gevaar als mensen niet meer door één deur kunnen, weigeren nog naar elkaars standpunten te luisteren, alles uit hun eigen kamp voor zoete koek aannemen, of elkaar zelfs zo sterk als vijand zien dat geweld aanvaardbaar wordt (2021)."*

Figuur 10: Sticker doorstreepte regenboogvlag

De sociaal werker in een versterkt spanningsveld

Sociaal Werk heeft als fundament de strijd voor menswaardigheid en mensenrechten. Het is werk door en voor mensen. Met waarden als de bevordering van het recht op deelname en de erkenning van de inherente waardigheid van mensen, kan activisme een duidelijke rol vervullen binnen sociaal werk. Grassroots activisme - met emancipatie als basis - misschien nog sterker.

Hoeveel macht heeft de politiserende motor nog in een gepolariseerde samenleving en in hoeverre kan grassroots activisme nog gehoord worden wanneer verbinding zoek is en mensenrechten een discussiepunt zijn?

De posities waartussen gemedieerd moet worden liggen steeds verder uit elkaar en begrip voor 'de ander' geraakt steeds meer zoek, zelfs wanneer die andere aan dezelfde kant staat. Respect voor diversiteiten kan niet verwacht worden als zelfs respect voor iemand met enkel een andere mening zoek is. Er is geen wil meer voor sociale cohesie, waardoor ook collectieve sociale verantwoordelijkheid steeds moeilijker te verwezenlijken wordt.

Gehoor geven aan problemen die ervaren worden, maar open blijven voor nuance en oplossingen, wordt een gevaarlijk spel.

Als sociaal werker gaat mijn hart alleen maar bloeden van een samenleving die niet samen wilt leven.

Met het verlies in vertrouwen in overheden en instanties, kan grassroots activisme de sleutel zijn om een gevoel van zeggenschap en verbinding terug in de samenleving te brengen. Volgens een artikel in de European Women's Journal is "het voornamelijk grassroots feminisme dat nog het verschil kan maken tussen 13% en 46% van de stemmen voor extreemrechts."

In 2025 staat sociaal werk daardoor onder andere voor volgende uitdaging: Hoe kan LGBTI+ grassroots activisme effectief zijn in het creëren van verbinding in een gepolariseerde samenleving?

Dat is een vraag waar ik enorm graag een antwoord op wil, voor de hoop van de mensheid die zich in samenlevingen verzamelt, en de effectiviteit van activisme en sociaal werk, ook wanneer het écht moeilijk gaat.

Bronnenlijst

Amnesty International. (2024, 27 februari). Hungary: Propaganda Law has “created cloud of fear” pushing LGBTI+ community into the shadows. *Amnesty International*. Geraadpleegd op 09 januari 2025, via <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/02/hungarypropaganda-law-has-created-cloud-of-fear-pushing-lgbti-community-into-the-shadows/>

Axelrod, R., Daymude, J., Forrest, S. (2021, 6 december). *Preventing extreme polarization of political attitudes*. PNAS. Vol.118, No. 50. <https://doi.org/10.1073/pnas.2102139118>

Chomsky, N. Pappé, I. Barat, F. (2015). *On Palestine*. Haymarket Books

European Parliament. (2024). *Bulgaria – national results*. European Parliament. Geraadpleegd op 6 december 2024, van <https://results.elections.europa.eu/en/national-results/bulgaria/2024-2029/>

European Union. (2023, December). *Discrimination in the European Union*. European Union. Geraadpleegd op 6 december 2024, van <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>

Faiola, a. Pitrelli, S. (2024, 16 oktober). Italy passes anti-surrogacy law that effectively bars gay couples from becoming parents. *Washington Post*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, via <https://www.washingtonpost.com/world/2024/10/16/italy-surrogacy-ban-gay-parents/>

Graupner, H. (2025, 21 januari). Österreichs Rückschritt in der Frage der Trans-Rechte. *Der Standard*. Geraadpleegd op 25 januari 2025, via <https://www.derstandard.at/story/3000000253554/oesterreichs-rueckschritt-in-der-frage-der-trans-rechte?ref=rss>

Harteveld, E. (2021, 21 januari). Polarisatie in Nederland: hoe verdeeld zijn we?. *Universiteit van Amsterdam*. Geraadpleegd op 15 januari 2025, via <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragswetenschappen/nieuws/2021/01/verkiezingen-polarisatie-in-nederland.html?cb&cb>

Heaney, M. (2017, October). *Activism in an Era of Partisan Polarization*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S1049096517001159>

ILGA. (2024, 7 augustus). Bulgaria passes anti lgbti propaganda law. *ILGA Europe*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, via <https://www.ilga-europe.org/press-release/bulgaria-passes-anti-lgbti-propaganda-law/>

Ooghe, S. (2024, 15 juli). Anuna De Wever: ‘Jarenlang heb ik een verhaal verteld waar ik vandaag niet meer achter sta’. *Humo*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, via <https://www.humo.be/nieuws/anuna-de-wever-jarenlang-heb-ik-een-verhaal-verteld-waar-ik-vandaag-niet-meer-achter-sta~b38fd79f/>

Pink news. (2024, 16 maart). Lesbian mums win back vital parental rights in Italy. *Pink News*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, via <https://www.thepinknews.com/2024/03/16/lesbian-mums-win-back-vital-parental-rights-in-italy/>

Republic of Bulgaria. (2023, 24 april). *City of Sofia*. National Statistical Institute. Geraadpleegd op 26 januari 2025, van <https://www.nsi.bg/en/content/20298/city-sofia>

Scheidler, T. R., Haus, K. R., Mobley, T. A., & Mark, K. P. (2022). LGBTQ+ Grassroots Activism: An Opportunity for Resilience. *Journal of Homosexuality*, 70(9), 1675–1700.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2022.2040928>

Van Grieken, T. (2024). *Vlaanderen weer van ons: verkiezingsprogramma*. Tom Van Grieken. Geraadpleegd op 3 december 2024, via https://www.vlaamsbelang.org/sites/default/files/2024-03/202403_Verkiezingsprogramma_DEF_Web.pdf

Vlaamse Overheid. (2025). *Resultaat Vlaams Parlement 9 juni 2024*. lbz. Geraadpleegd op 26 januari 2025, van <https://verkiezingsresultaten.belgium.be/nl/election-results/vlaams-parlement/2024/gewest/251714>

Walsh, D. (2022, 9 maart). Study: An abundance of media fuels polarization. *Yale Insights*. Geraadpleegd op 20 januari 2025, via <https://insights.som.yale.edu/insights/study-an-abundance-of-media-fuels-polarization>

Wikipedia-bijdragers. (2024, 26 december). *History of the Jews in Bulgaria*. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Jews_in_Bulgaria

World Bank Group. (2025). *Population, total – Bulgaria*. World Bank. Geraadpleegd op 3 december 2024, van <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=BG>

Zarkov, D. (2017, augustus). *Populism, polarization and social justice activism*. *European Journal of Women's Studies*. 24 (3), 197-201. <https://doi.org/10.1177/1350506817713439>

Zygmunt, C. (2023, 8 mei). Polish activists win cases against ‘LGBT-free zones’. *Human Rights Watch*. Geraadpleegd op 9 januari 2025, via <https://www.hrw.org/news/2023/05/08/polish-activists-win-cases-against-lgbt-free-zones#:~:text=On%20April%2021%2C%20an%20appeals,%E2%80%9CAtlas%20of%20Hate%E2%80%9D%20project.>

<https://insidepolarisation.nl/>